

UPPSALA UNIVERSITET

Juridiska institutionen

Terminskurs 4

VT 2024

Seminarieuppgifter

Straffrätt

Innehåll

Seminarieserie 1: Straffrättens allmänna del	5
SEMINARIUM 1: Otillåten gärning I.....	7
SEMINARIUM 2: Otillåten gärning II	9
SEMINARIUM 3: Personligt ansvar I	11
SEMINARIUM 4: Personligt ansvar II.....	14
SEMINARIUM 5: Osjälvtändiga brottsformer.....	17
Seminarieserie 2: Straffrättens speciella del	19
SEMINARIUM 6: Kränkning och integritet I.....	20
SEMINARIUM 7: Kränkning och integritet II	22
SEMINARIUM 8: Besittning och rättighet.....	24
SEMINARIUM 9: Oredlighet och trolöshet.....	26
SEMINARIUM 10: Brott mot allmänheten och staten.....	28
SEMINARIUM 11: Specialstraffrätt.....	30
Seminarieserie 3: Fördjupning allmänna delen.....	32
SEMINARIUM 12: Fara och otillbörlighet.....	33
SEMINARIUM 13: Orsakande och gärningsculpa	35
Seminarieserie 4: Påföljdsbestämning.....	37
SEMINARIUM 14: Påföljder I	39
SEMINARIUM 15: Påföljder II.....	41
SEMINARIUM 16: Påföljder II.....	43
SEMINARIUM 17: Påföljder IV	46

Seminarieserie 1

Straffrättens allmänna del

Den första seminarierien består av fem seminarier. Under dessa seminarier behandlas alla delar i det s.k. *brottsbegreppet*. Den litteratur som framför allt är aktuell här är Kriminalrättens grunder. Även Brottsbalkskommentaren del I och II (Brottsbalken – en kommentar) samt Specialstraffrätt läses i relevanta delar under första seminarierien.

Tyngdpunkten i seminarierie 1 ligger på generella begrepp, principer och regler som gäller vid alla typer av brott (*straffrättens allmänna del*), vilka enbart delvis är reglerade i lag. Seminarierna i denna serie belyser straffrättens allmänna del med frågor utifrån de särskilda brotten (*straffrättens speciella del*).

Uppgifterna kan ibland kanske framstå som enklare, eller mer självklara, än vad de i själva verket är. Det är inte ovanligt att flera lagrum kan vara aktuella och det förutsätts således att ni i basgruppen diskuterar alternativa lösningar. Om ni i basgruppen inte är överens angående en lösning på en viss fråga ska det inte ses som ett problem utan som ett utrymme för diskussion under seminariet. Uppgifterna syftar till att du som student ska lära dig att hitta strukturer och argument för olika möjliga slutsatser. Seminarielärarens uppgift är inte att ge lösningar utan att säkerställa att lösningar diskuteras av seminariedeltagarna.

När du läser kurslitteraturen och löser seminarieuppgifterna är det viktigt att tänka på att straffrätt skiljer sig från den form av juridik du kan ha läst tidigare på programmet. Partsförhållandet i straffrätten innebär statens ingripande mot en enskild individ. Kraven på förutsebarhet och skydd mot godtycklig maktutövning gör att det är nödvändigt med en mycket precis begreppsbildning och systematik vad gäller både allmänna och speciella delen. Detta kan till en början framstå som stelt och lite verklighetsfrånvänt, men är nödvändigt för att upprätthålla den grundläggande straffrättsliga *legalitetsprincipen*. Det gäller också att vara uppmärksam på att ord och uttryck som känns igen från media, filmer och böcker ofta har en annan innebörd i straffrättsdogmatiken. Var därför inte för snabb med dina slutsatser.

Trots att kurslitteraturen inte är gammal har den relativt omfattande lagstiftningsverksamheten på straffrättens område de senaste åren gjort att ändringar skett som inte omfattas av kurslitteraturen. Det är då viktigt att komma ihåg att lagtexten är central i straffrätt, och att den har företräde framför kurslitteraturen. Inför terminen kommer, för kursen relevanta lagändringar, efter senaste upplagan av Brottsbalkskommentaren, i form av propositionernas sammanfattningar och författningskommentarer att finnas tillgängliga på Studium. Lagändringar som träder i kraft under kursens gång kommer inte att tas upp på tentamen. De rättsfall som valts ut inför varje seminarium, och som finns i rättsfallshäftet, har valts utifrån att de framför allt bidrar till förståelse för seminariets ämne men också som hjälp för besvarande av vissa frågor. I

materialkompendiet hittar du artiklar som kan vara relevanta för ett visst ämne eller för grundläggande kunskaper i straffrätt.

SEMINARIUM 1

OTILLÅTEN GÄRNING I

(NJA 2007 s. 369)

Inledningsvis kommer seminarieläraren att kort berätta om upplägget för straffrättsdelen på T4.

Under seminariet kommer vi främst att behandla frågor med anknytning till *brottsbeskrivningsenlighet*. Det handlar om att i första hand diskutera vilka *straffbelagda gärningar* som kan komma i fråga (vilket bygger på att man kan motivera hur man har tolkat en straffbestämmelse). Var uppmärksam på att brottsbeskrivningar ofta innehåller flera rekvisit som behöver vara uppfyllda för att det ska vara fråga om en brottslig gärning. Frågan är alltså vilket eller vilka lagrum som kan tillämpas på de nedan beskrivna gärningarna och varför, eller varför en gärning inte passar in i något lagrum och därmed inte utgör en brottslig gärning. Vad i händelseförloppet innebär att *fullbordanspunkten* nås för de olika brotten? Diskutera även om den *gärning* som aktualiseras utgör en *handling* eller en *underlåtenhet*. Samtliga de i uppgifterna namngivna personernas gärningar ska diskuteras. Här introduceras också begreppet *gärningsculpa*, vilket kommer att behandlas vidare i seminarieserie 3.

Alla gärningar beskrivna nedan utförs i Sverige varför frågor om nationella begränsningar inte behöver beaktas. Frågor om *rättfärdigande omständigheter* och *personligt ansvar* (uppsåt och oaktsamhet) behandlas under senare seminarier och ska inte tas upp nu. Vad personerna avsett eller uppfattat går vi alltså inte in på.

Till seminariet bör du i första hand ha läst relevanta delar i Kriminalrättens grunder.

-
1. Sam, 17 år gammal, har ingen cykel och promenerar därför till sitt sommarjobb. Han brukar roa sig med att hitta genvägar. En gång sneddade han över en skolgård. Staketet runt skolområdet är så lågt att det var lätt för honom att hoppa över det. En annan gång gick han in i den lokala mataffären och genom den dörr längst bak i butiken som leder till personalrummet, vilket Sam vet eftersom hans bror Tim jobbar där. Sedan sprang Sam snabbt genom personalrummet och ut genom personalingången, vilket blev en lite kortare väg än att gå runt byggnaden.

Har Sam begått en eller flera brottsbeskrivningsenliga gärningar?

2. Vera, 15 år gammal, har sagt ja till att passa sin lillebror Edward, 3 år, medan Veras pappa William och Edwards mamma Mona skulle gå på restaurang. Det började bra, men när Edward inte ville sova utan i stället sprang runt och drog ner böcker från

bokhyllorna blev Vera till slut desperat. Hon gav Edward en hård knuff vilket gjorde att Edward trillade baklänges ner på golvet. Edward tittade häpet på Vera. Han varken skrek eller grät, vilket Vera tyckte var konstigt med tanke på hur hårt hon knuffat honom. Efter händelsen kunde Vera lugnt gå upp med Edward till hans säng och läsa en godnattsaga. Nästa dag var Edward lika glad som vanligt.

Har Vera begått en brottsbeskrivningsenlig gärning? Om ni kommer fram till att det är en brottsbeskrivningsenlig gärning hade det gjort någon skillnad om Vera var 13 år gammal? Diskutera även om föräldrarna genom att lämna Vera att vakta Edward på något sätt kan ha begått en brottsbeskrivningsenlig gärning och i så fall varför?

3. Pella är brudtärna på sin bästa väns bröllop. Som en överraskning har Pella korrekt ansökt och fått tillstånd att skjuta upp fyrverkeripjäser på festen. Pella har under dagen plockat undan kring platsen där avfyrandet skulle ske så att inget skulle kunna gå fel. När det vid midnatt blir dags för avfyrandet av fyrverkerierna visar det sig att en av festdeltagarna under kvällen har parkerat sin husbil på ett ställe i närheten av huset. En av fyrverkeripjäserna gick litet snett och träffade husbilen, varvid skador i lacken uppkom. Husbilsägaren är under avfyrandet av fyrverkerierna fortfarande på festen, men var på toaletten när Pella berättade om ”överraskningen”. Han kunde därför inte kunde göra något för att stoppa Pella och förhindra olyckan.

Dagen efter bröllopet är Zarah ute och går med sin hund Zero i det område där festen varit och Pella hade skjutit upp sina raketer. Hunden nosar runt och stannar till. ”Vad har du hittat?”, undrar Zarah. Hon tar upp vad hon tror är en pinne. Det visar sig dock vara en av de fyrverkeripjäser som Pella skjutit upp förra kvällen, men som inte smält av. Den exploderar nu i Zarahs hand, vilken skadas allvarligt.

Har någon brottsbeskrivningsenlig gärning begåtts? Bortse från eventuella brott enligt 13 kap. BrB och specialstraffrätten. Var noggrann med att ange hur man lämpligen skall beskriva gärningen som Pella (eventuellt) hålls ansvarig för.

SEMINARIUM 2

OTILLÅTEN GÄRNING II

(NJA 2005 s. 237)

Under seminariet bygger vi ut brottsbegreppet till att avse samtliga rekvisit för otillåten gärning. Utöver vilka *straffbelagda gärningar* som är begångna kommer vi att diskutera om det finns grund för att en gärning ändå är *strafffri* (att det funnits en rättfärdigande omständighet som gör gärningen tillåten). Här tas också frågan om *nationella begränsningar* i straffrättsligt hänseende upp, dvs. om det finns nationella eller territoriella begränsningar för att ett brott enligt svensk lag ska anses ha begåtts.

Frågor om *personligt ansvar* (uppsåt och oaktsamhet) behandlas under senare seminarier och ska inte tas upp nu. Vad personerna avsett eller uppfattat går vi alltså inte in på.

1. Uffe och Kenneth känner varandra sedan många år. De har båda levt liv som i vissa sammanhang skulle beskrivas som brokiga. Båda har kämpat med långvarigt missbruk och har gjort några vändor hos kriminalvården. Uffe hävdar nu att Kenneth är skyldig honom pengar, efter att Kenneth har sålt ett mindre parti narkotika som Uffe menar egentligen tillhörde honom. De har stämt träff för att prata om saken. Kenneth har varit noga med att han vill ses på en offentlig plats. De har därför bestämt sig för att träffas på kvällstid på en parkering i ett industriområde; en plats där de kan tala ostört med varandra. Samtalet börjar lugnt men blir efter hand allt mer upprört. Snart anklagar Uffe och Kenneth varandra för alla tänkbara oförrätter som har förekommit dem emellan genom åren. Efter en lång stunds intensivt tjafsande tröttnar Uffe. Han tar fram en kniv ur jackfickan och säger till Kenneth att om han inte betalar vad han är skyldig nu på direkten så får han betala med sticksår i stället. Kenneth har dock inte kommit oförberedd till mötet. Han tar fram en revolver och lyfter den mot Uffe. ”Nu ska du ta och lugna ned dig”, väser Kenneth. Uffe verkar inte lyssna. Kenneth skjuter därför ett varningsskott som träffar vindrutan på den bil som Uffe har använt för att köra till platsen, och som står parkerad strax bakom Uffe. Uffe rycker till och sänker kniven och skriker ”Ok, ok, du vinner!”. Han backar sedan mot bilen, sätter sig i bilen och kör iväg med förarsätet och instrumentbrädan fulla av glassplitter. ”Hur ska jag nu förklara för syrran att hennes bil är skottskadad?”, funderar Uffe när han kör upp på motorvägen ut från stan.

Har Uffe och/eller Kenneth begått fullbordade otillåtna gärningar?

2. Polisen Anneli patrullerar i Uppsala. När hon tittar in genom ett skyltfönster ser hon hur en person – som hon känner igen som Bengt – försiktigt tar ned en dyr kostym

från en klädställning som står uppställd en liten bit innanför dörren. Anneli ser hur Bengt stoppar ner kostymen i en stor väska som han har med sig. Sedan går han ut ur butiken. Efter en kort promenad sätter sig Bengt på en parkbänk och drar igen väskans blixtlås. Anneli har då hunnit dit och går fram för att gripa Bengt (i enlighet med rättegångsbalkens regler). För att undvika tumult ber hon lugnt honom att lämna tillbaka kostymen som hon sett att han har tagit från butiken. Bengt nekar till att ha tagit något och reser sig upp. Anneli tar då ett löst grepp om Bengts arm och ber honom igen att lämna tillbaka kostymen, men han vägrar och rycker åt sig armen. Anneli tar ytterligare Bengt en gång i armen, men Bengt spjärnar emot och vägrar att röra sig ur fläcken. Anneli bryter då upp Bengts arm bakom hans rygg, vrider om hans överkropp och trycker hastigt ned honom mot bänken. Bengt som inte var beredd på detta faller handlöst till marken. I fallet slås två av Bengts tänder ut. För att Bengt ska ligga still placerar Anneli sitt knä mot hans rygg, och fortsätter att hålla hans arm i ett för Bengt obekvämt läge. Annelis kollega Calle kommer springande mot platsen. När Calle kommit fram till Anneli och Bengt hjälper han Anneli att få upp Bengt på benen igen. De kör Bengt till sjukhuset.

Har Bengt och/eller Anneli utfört någon otillåten gärning?

3. Anastasia och Christian hade arbetat för samma företag i några år när de upptäckte att de båda hade liknande sexuella intressen av BDSM^F (Bondage, dominans, submission, masochism och fetisch). Företaget har sitt huvudkontor i Stockholm där både Anastasia och Christian arbetar. På en konferens i Italien där de båda deltar föreslår Christian att de ska leva ut sina fantasier. De kommer överens om att Anastasia först ska slå Christian med en piska och sedan rispa honom med kniv på ryggen. Därefter ska de ha samlag. Under konferensen genomför Anastasia och Christian det de kommit överens om. Då några av sårerna infekteras uppsöker Christian, när han kommer hem, läkare som bedömer att Anastasias handlande i vissa fall kommer att medföra ärrbildning på Christian.

Har Anastasia och/eller Christian utfört någon gärning som utgör brott enligt svensk lag? Finns det några nationella begränsningar?

SEMINARIUM 3

PERSONLIGT ANSVAR I

(NJA 2004 s. 176 och NJA 2011 s. 563, NJA 2016 s. 763, NJA 2021 s. 1197 och
NJA 2022 s. 826)

Syftet med detta seminarium är att uppmärksamma de olika *skuldformer* som används inom straffrätten. Utgå från förutsättningarna som anges i uppgifterna, inklusive att gärningarna är otillåtna, och pröva om gärningsmannen agerat med uppsåt eller personlig oaktsamhet (om culpa är straffbelagd). Här bör också uppmärksammas vad som behöver vara täckt av uppsåt (*täckningsprincipen*). Här rekommenderas att läsa ”Täckningsprincipens ABC” som återfinns i materialkompendiet.

1. Kasper var på fotbollsderby mellan Hammarby och Djurgården tillsammans med några vänner. Kasper själv var inte så intresserad av fotboll, utan mer av den hulgankultur som omgärdar matcherna. Visitationen inför matchen var inte särskilt noggrann, varför Kasper lyckades få med sig in en bengal på arenan. Denna tänkte han kasta in på planen innan matchen började. Kasper slog sig glatt ned på Djurgårdens supporterläktare. En stund före avspark tände Kasper bengalen och kastade den mot den tomma planen. Han visste att han inte var så bra på att kasta långt, men trodde att bengalen ändå skulle nå planen. Mange – som är en inbiten djurgårdssupporter – satt några rader längre ned på läktaren. Han träffades i huvudet av den brinnande bengalen. Träffen gjorde att en fläck av hår på Manges huvud sveddes bort och han fick en sårskada som gjorde ont ett bra tag efter händelsen. På sjukhuset sade läkaren att det hår som sveddes bort inte kommer att växa tillbaka.

Har Kasper begått brott? Bortse från eventuella överträdelser enligt ordningslagen (1993:1617).

2. Ruben, Ture och Måns sparkar fotboll på en gräsplätt i ett villaområde. Platsen är egentligen inte lämpad för fotbollsspel, då det ligger flera hus väldigt nära gräsplanen. Utred hur skuldbedömningen blir för respektive person i fallet nedan? Ange vilken/vilka form(er) av uppsåt eller personlig oaktsamhet som gärningarna begåtts med, och dra slutsatser.

Vid ett tillfälle sparkar Ruben i väg bollen i riktning mot ett av husen och han träffar en fönsterruta som går i tusen bitar. Han skrattar till och säger. ”Oj, jäklar – jag skulle bara kolla om bollen skulle nå fram och träffa huset och fönstret”. Han fortsätter: ”jag menade inte att förstöra fönstret... jag ville bara

kolla vad som hände om jag försökte träffa det”... ”jag ville kolla om det skulle gå sönder”.

En stund senare tar Ture bollen och sparkar den mot grannen Enok, som kommer cyklande på vägen bredvid gräsplanen. Bollen träffar Enok, som ramlar omkull och slår sig hårt i asfalten. Han får skrapår och ont i handleden. Ture utbrister: ”jag räknade iskallt med att gubben skulle hinna undan”. När Måns ser vad som hänt springer han fram och tar upp bollen, varefter han riktar ett hårt skott mot den liggande Enok. Bollen träffar honom denna gång i huvudet och Enok får hjärnskakning.

Ruben blir upprörd över vad de båda andra har gjort mot Enok och frågar dem om de inte tänkte på att han kunde få bollen på sig och skadas. Ture svarar att han i och för sig insåg detta, och han inte skulle ha sparkat bollen om han varit säker på att Enok skulle skadas. Måns säger att han inte trodde att bollen skulle träffa, men att detta inte gör någon skillnad.

Blir bedömningen av pojkarnas skuld annorlunda om man utgår från att de vid tillfället druckit en massa alkohol och var kraftigt berusade? Utgå från att alla tre invänder att ingen av dem, vid respektive gärningstillfälle, hade tänkt på riskerna för skada på fönstret och Enok. De var helt enkelt för fulla.

3. Fredrik har på nätet sett att personer erbjuder sex mot ersättning. Han kontaktade en av dem, Charlie, som lagt ut en bild, och de träffades veckan därpå. Fredrik betalade det begärda beloppet för den sexuella handlingen, som genomfördes på en parkeringsplats efter att han plockat upp Charlie med sin bil. Charlie är 16 år gammal, vilket innebär att brottet *utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling*, BrB 6:9, objektivt sett begicks av Fredrik. Se även BrB 6:13.

Hur blir skuldbedömningen för Fredrik avseende rekvisitet ”inte fyllt arton år” i följande alternativa fall? Notera att frågan är begränsad till att avse endast detta rekvisit i brottsbeskrivningen, inte andra.

Charlies mamma och pappa upptäckte att hon lagt ut annonser om att hon sålde sex på nätet och anmälde detta omedelbart till polisen. Charlie erkände att hon haft sex med Fredrik mot ersättning. Polisen beslagtogs hennes dator. I denna hittade polisen Charlies och Fredriks konversation och hans kontaktuppgifter. Fredrik togs in på polisförhör och konfronterades med uppgifterna. Inledningsvis blev Fredrik mycket stressad och upprörd. Efter ett tag vidgick han att han hade haft sex med Charlie, men säger att han vid tillfället trodde att hon var äldre än 18 år. Han sade att de hade träffats utanför universitetet, och detta var på hennes förslag. Valet av plats hade styrkt Fredrik i hans uppfattning att Charlie var över 18 år. Fredrik berättade också att Charlie pratat om sin nya bil. Han sade till förhørsledaren: ”Man måste ju vara 18 år för att ha körkort”.

”Kom igen”, sade förhørsledaren till Fredrik, och fortsatte: ”Vi vet att Du hämtade upp Charlie utanför den högstadieskola där dina egna barn går”... ”vi har allt på övervakningskamera!”. Fredrik slog ned blicken och tänkte en lång stund. Sedan svarade han: ”jag tänkte inte på vilken plats det var – det var Charlies förslag”. Fredrik säger vidare att han tyckt att Charlie såg vuxen ut, och betett sig vuxet. Han fortsatte med att berätta, att han efter att han plockat upp Charlie endast hade en sak i huvudet – nämligen att de snabbt måste komma från platsen. ”Tänk om någon hade sett oss”, ”tänk om mina barn sett mig” fortsatte han.

Polisen fortsätter pressa Fredrik i förhöret och till slut bryter han ihop. Han berättar att han är intresserad av unga flickor och därför letat efter hemsidor där unga erbjuder sex mot betalning. När de träffades hade han särskilt frågat Charlie om åldern för att säkerställa att uppgiften om att hon var 16 år verkligen stämde.

SEMINARIUM 4

PERSONLIGT ANSVAR II

(NJA 2009 s. 234 och NJA 2020 s. 169)

Seminarierna har tidigare uppmärksammat olika delar av brottsbegreppet. Nu ska samtliga delar beaktas, även om fokus är på de delar som rör personligt ansvar.

1. Bobbo och Andrei är klasskompisar, men inte direkt vänner. Faktum är att Andrei är rädd för Bobbo, som han anser vara en översittare och mobbare. Bobbo är dessutom känd för att kunna vara våldsam ibland. Hur blir skuldbedömningen i följande fall rörande Bobbo? Fokusera på skuldfrågan.

En vinterdag var både Bobbo och Andrei på kommunens isbana för att åka skridskor. Andrei var där för att öva på att åka skridskor så att han når upp till godkänt betyg i idrott. Bobbo spelade ishockey med några kompisar. När Bobbo fick se Andrei, åkte han ikapp och gav honom en tackling. Andrei var inte alls med på detta och föll omkull och slog i sitt knä. Det gjorde rejält ont men inget ben skadades. På fråga varför Bobbo gjorde som han gjort, svarade han att han blev glad över att se klasskompisen på banan och att han uppfattat det som att Andrei var med på att de skulle spela hockey.

Senare i veckan skulle Bobbo spela en hockeymatch med sitt lag. Det fanns dock ett problem – hans skridskor var oslipade och han skulle därför inte kunna spela som planerat. I omklädningsrummet fick han se Andreis skridskor hängande på en krok. Bobbo tänkte att ”Han låter mig säkert låna dem”, och tog ned skridskorna från kroken och snörade på sig dem. Senare på kvällen gick Bobbo hem till Andrei och ringde på. När Andrei öppnade dörren räckte Bobbo över skridskorna och tackade för lånet. Andrei blev först rädd och därefter mycket överraskad. Han trodde att någon stulit hans skridskor.

Följande dag såg Andrei hur Bobbo kommer gående mot honom på skolgården. Bobbo ropade ut: ”Hallå där din fjant, jag vill prata med dig om skridskorna”. Andrei tyckte att Bobbo verkade vara arg och uppjagad. Med tanke på vad som hänt tidigare i veckan, utgick han från att Bobbo återigen skulle ta hans skridskor, vilka han hade med sig i skolväskan. Eftersom Bobbo verkade vara arg trodde han att ”denna gång åker jag säkert på stryk om jag inte ger honom dem”. Han tänkte dock inte låta detta ske. När Bobbo kommit fram till Andrei och hastigt sträcker fram ena handen, knuffade Andrei till honom. Bobbo ramlade och slår huvudet i marken. Som en följd av detta får han en hjärnskakning. Det visade sig att Bobbo enbart sökt upp Andrei för att be om ursäkt för att han tagit skridskorna tidigare i veckan.

2. Två av stadens rivaliserande kriminella gäng har sedan flera månader drabbat samman. I grunden gäller konflikten kontrollen över narkotikadistributionen i två stadsdelar, men det var länge sedan det övergick till att helt enkelt vara hämndaktioner på det andra gängets aktioner. Båda gängen använder sig av unga torpeder som får ersättning för att utföra skjutningar eller sprängningar.

Franz Ferdinand, som tillhör det ena gänget, är redan en förhärdat torped med två liv på sitt samvete. En vacker tisdagseftermiddag får han ett krypterat meddelande i en s.k. Noik-tjänst (nummeroberoende interpersonell kommunikationstjänst) där han uppmanas att bege sig till en viss adress i ett radhusområde i stan och skjuta ihjäl mannen som bor där. Mannen ska vara en släkting till en ledande person i det rivaliserande gänget. Franz Ferdinand tvekar inte. Han plockar fram sin pistol, av märket Zastava, och laddar den.

När mörkret har fallit beger han sig med en sparkcykel till adressen. Han smyger upp längs baksidan av radhuslängan och räknar till att det fjärde huset har rätt nummer. I det dunkelt upplysta vardagsrummet ser han silhuetten av en man som sitter och ser på tv. Franz Ferdinand smyger in i trädgården och siktar mot silhuetten på några meters avstånd. Utan att tveka avfyrar han fyra skott. Alla skotten träffar i huvudet och överkroppen. Mannen avlider omedelbart.

Dagen därpå får Franz Ferdinand sitt livs obehagligaste överraskning. Han hade räknat fel i radhuslängan och skjutit helt fel person. Mannen han skjutit var inte släktingen till ledaren i det rivaliserande gänget, utan pappan till en medlem i Franz Ferdinands eget gäng. Plötsligt är han själv i skottlinjen från två håll: både fiendegänget och sina egna ”bröder”.

Diskutera Franz Ferdinands ansvar enligt 3 kap. brottsbalken.

3. Alma och Jakob har tidigare varit ett par men förhållandet tog slut för några år sedan. Alma är numera ihop med Nils och de är förlovade. Jakob har dock aldrig kunnat acceptera att Alma lämnade honom och han har under flera års tid trakasserat henne genom att upprepat söka kontakt genom mail, brev, sms och telefonsamtal. Alma har tydligt gjort klart för honom att hon inte vill ha något med honom att göra. Under senaste halvåret har Jakobs beteende förändrats och han har blivit mer påträngande och hotfull i sina kontakter. Alma och Nils har varit mycket oroliga över utvecklingen och börjat låsa dörren extra noga, undvika att gå ut och svara i telefon. De har sovit dåligt och särskilt Nils har varit mycket orolig för att Jakob skall göra något riktigt dumt. De har meddelat Jakob att de kommer att polisanmäla honom om han fortsätter. Jakob har genom åren blivit alltmer bedrövad och nedstämd över Almas inställning till hans försök att få henne tillbaka. Under den senaste tiden har han konsumerat stora mängder alkohol.

En kväll var Jakob på sin stamkrog och berättade för en kille han träffat där (Zlatan) hur djupt olycklig han var och att han inte orkar längre. När Jakob gick på toaletten stoppar Zlatan flera tabletter Rohypnol (narkotikaklassat sömnläkemedel) och litet kokain i hans öl. Zlatans tanke är att Jakob skall bli litet gladare och gå hem och sova

gott. Jakob dricker upp ölen. Därefter går allt snett. Jakob har inga egentliga minnesbilder av vad som hände. Av den polisutredning som därefter följde framkom följande:

Jakob hade senare på kvällen begett sig till Almas och Nils hem och trängt sig in. Endast Alma var hemma vid tillfället. Enligt vad Alma har berättat var Jakob "helt besatt", "helt radiostyrd". Han pratade osammanhängande och sade gång på gång att han och Alma "var gifta" och de var skyldiga varandra att hålla ihop. Jakob – som tidigare aldrig varit våldsam – slog Alma i ansiktet och kastade henne över en soffa. Därefter drog han ned hennes byxor och trosor och påbörjade att ta på henne på intima delar av kroppen. I denna stund kom Nils hem och fick se vad som pågick. Han förstod att Jakob höll på att våldta Alma. Han fick panik och tappade fullständigt kontrollen. Han kastade sig på Jakob och slet först bort honom från Alma. Därefter slog han honom i huvudet flera gånger, varvid Jakob förlorade medvetandet. Slutligen dunkade han Jakobs huvud flera gånger i den öppna spisen. Jakob fick svår kross- och skallskador, men överlevde.

Utred om Jakob och Nils har förövat brott.

SEMINARIUM 5

OSJÄLVSTÄNDIGA BROTTSFORMER

(NJA 2011 s. 627, NJA 2017 s. 531, NJA 2023 s. 177, NJA 2023 s. 393 och
NJA 2023 s. 540)

På detta seminarium ligger fokus på de osjälvständiga brottsformerna försök, förberedelse och stämpling samt medverkan till brott.

1. Julia och Aron har använt en del av sommarlovet för att ta reda på hur rika föräldrar deras kurskamrater har. Aron har fått fram att Johannes är den som det skulle gå att få ut mest pengar för, vilket Julia håller med om baserat på vad hon själv hittat. Julia och Aron har därefter hyrt en stuga på en avlägsen plats dit de planerar att ta med sig Johannes. De har också hyrt en bil och köpt rep för att binda Johannes med så att en av dem ska kunna ha koll på Johannes i baksätet medan den andre kör mellan Uppsala och stugan. Tanken är att medan Johannes sitter inlåst i huset ska Julia och Aron få Johannes föräldrar att betala 100 000 kr, sedan ska Johannes skjutsas tillbaka till Uppsala. De har skaffat sig en telefon i falskt namn som de ska använda för att ringa Johannes föräldrar. Frys och kyl i stugan har fyllts med mat och de har köpt en sovsäck så att Johannes ska klara sig bra under inlåsningsen.

Första dagen på terminen parkerar de bilen utanför Universitetshuset. Aron sitter kvar i bilen för att snabbt kunna köra ifrån platsen medan Julia går in i byggnaden. Julia hade tagit på sig ett par svarta handskar och hade ena handen i fickan för att Johannes skulle tro att hon hade ett vapen så att han skulle följa med henne. När introduktionsföreläsningen är över spanar Julia efter Johannes i den folkmassa som trängdes i Universitetshusets foajé. Johannes gick förbi Julia men hon kände igen honom från de bilder hon och Aron sett på sociala medier eftersom Johannes inte bara var mycket solbränd utan även hade bytt frisyr. Hon går ut till Aron och de kör hem utan att ha hittat Johannes. De kommer överens om att försöka vid ett senare tillfälle.

Dagen därpå ringer Julia till Aron för att meddela att de kan fullgöra sin plan, men den här gången hämta Johannes i hans bostad. Aron svarar inte och Julia, som har ett lån hon måste betala tillbaka samma dag, får panik och tänker att hon måste komma på en ny plan. Julia tar på sig handskarna igen, tar med sig repen men tar denna gång även med sig en kökskniv. Hon kör hyrbilen och parkerar den utanför Johannes bostad. Utanför bostaden ringer hon upp Johannes pappa och läser in ett meddelande där hon säger att om han vill se sin son igen så ska han swisha över 10.000 kr (vilket motsvarade skulden) på numret till den telefon hon och Aron köpt tidigare. Julia tänker att polisen inte kommer att hinna till platsen innan hon fått ut

Johannes ur lägenheten och fått in honom i bilen. Hon tänker att hon kan köra runt i Uppsala tills Johannes pappa swishat pengarna och sedan släppa av Johannes.

Julia ringer på Johannes dörr och blir insläppt. Julia pekar kniven mot Johannes och säger att han ska följa med henne till bilen. Johannes ser rädd ut och börjar ta på sig jackan. Då ringer det på dörren. Utanför står Johannes föräldrar. Fadern hade hört meddelandet, vilket gjort att föräldrarna snabbt åkt i väg till sin son. Julia avbryter sin plan, tränger sig förbi föräldrarna och springer snabbt ned för trappan och ut till bilen.

Har Julia och/eller Aron begått något brott?

2. Martina, Daniel och Johan är ute och kör i Johans skåpbil på småvägar utanför Uppsala. Vid ett mörkt hus ber plötsligt Daniel Johan att stanna för att Daniel måste "tömma blåsan". Johan stannar bilen och Daniel hoppar ut och går mot husets baksida. Snart kommer Daniel tillbaka, men i stället för att sätta sig i bilen går han till skåpbilens lastutrymme, plockar med sig Johans verktygslåda och säger åt Martina att följa med. Martina undrar om de inte kan åka hem i stället men följer med Daniel. De går i väg mot baksidan av huset. Johan, som undrar vad som händer går ur bilen och följer efter Daniel och Martina för att se vad de gör. På baksidan av huset ser Johan en sönderslagen altandörr. Johan viskar "Är du helt från vettet? Vad håller du på med!", när han förstår att Daniel använt sig av Johans verktyg för att bryta sig in i huset. När Daniel säger åt Johan att lägga tillbaka verktygslådan i bilen gör Johan det med tanken "att mitt DNA finns på verktygen". Johan sätter sig därefter i bilen, men hör hur Martina och Daniel lägger in "grejer" i lastutrymmet i skåpbilen. En halvtimme senare, efter att Johan satt sig i bilen igen, är Martina och Daniel tillbaka vid bilen och de kör från platsen. Familjen som äger bostaden har ett larmsystem installerat, så polis kommer till platsen snart efter att bilen lämnat bostaden och griper samtliga. Det framgår under förhör att det är Daniel som har använt Johans verktyg för att slå sönder altandörren, men att varken Daniel eller Johan har varit inne i bostaden. Martina är den som gått in i bostaden och tagit de föremål som sedan hittas i Johans bil.

Diskutera Daniel, Maria och Johans ansvar för brott och i så fall vilket?

Seminarieserie 2

Straffrättens speciella del

Den andra seminarserien i straffrätt innebär i flera avseenden en fördjupning av vad som har behandlats under seminarserie 1. Brottsbegreppet och dess olika beståndsdelar är fortfarande centrala för att kunna lösa uppgifterna. Du måste alltid kontrollera att samtliga allmänna förutsättningar för straffrättsligt ansvar är uppfyllda. Under seminarserie 2 går vi mer in på *straffrättens speciella del*, alltså de särskilda brottstyperna i brottsbalken (3–22 kap.) och *specialstraffrätten* (lagar utanför brottsbalken som innehåller straffbestämmelser).

I den speciella delen är det centralt att bli klar över de enskilda rekvisiten som återfinns i respektive straffbestämmelse och förstå hur olika brottstyper skiljer sig från varandra. Detta förutsätter i sin tur att du har en överblick över hur de olika kapitlen i brottsbalken respektive specialstraffrättslig lagstiftning har organiserats och hur de olika brottstyperna är systematiserade. Det blir särskilt tydligt under seminarserie 2 att det inte är ovanligt att flera (olika) straffbud kan aktualiseras i samma händelseförlopp, vilket gör att s.k. *konkurrensfrågor* uppstår och kan behöva lösas.

Varje seminarium har en rubrik som anger den del av straffrätten som särskilt kommer att belysas under seminariet. Detta ska emellertid inte uppfattas som att uppgifterna enbart anknyter till frågor som rör rubriken (t.ex. kränkning eller besittning). Vid lösandet av uppgifterna måste du göra en fullständig bedömning av om det föreligger ett brott eller inte och därvid uppmärksamma rekvisiten för både otillåten gärning och personligt ansvar (om inte frågan formulerats på något annat sätt). Värt att notera är att uppgifterna ofta innehåller fler problem än vad en snabb genomläsning kanske ger intrycket av.

Under seminarserie 2 kommer särskilt Brottsbalkskommentaren, materialkompendium och Specialstraffrätt till användning, liksom givetvis Kriminalrättens grunder. Rättsfallen får under denna seminarserie större betydelse för diskussion under seminariet. I materialkompendiet finns flera artiklar som kan vara till hjälp för förståelse och diskussion under denna seminarserie.

SEMINARIUM 6

KRÄNKNING OCH INTEGRITET I

(NJA 2004 s. 97 och NJA 2020 s. 273)

1. Elle ska inom kort ta sin examen från sitt universitetsprogram. För att finansiera sina studier har Elle skapat en blogg och lagt ut bilder och berättelser om hur studentlivet kan se ut i en studentlägenhet. Elle har därför köpt flera nya möbler inom konceptet ”compact living”. Möblerna var dyra, men Elle ansåg att de var prisvärda eftersom hon trodde att de skulle ge henne en influencerstatus på sociala medier. Elle var också övertygad om att hon snart skulle kunna betala tillbaka den summa hon var skyldig den lokala möbelhandlaren Sofie och att pengarna från köpet snart skulle få utdelning i form av flera sponsoravtal för framför allt Elle själv, men även för Sofie. Så blev tyvärr inte fallet.

Möbelhandlaren Sofie har vid flera tillfällen bett Elle om att få betalt, men Elle har haft flera angelägna fordringsägare och har prioriterat efter det. Elle lägger också varje månad undan en viss summa pengar för att få den examensfest hon vill ha.

En kväll knackar det på dörren till Elles lägenhet. Utanför står Thor, en storväxt man med rakat huvud och tatueringar. På sig har han en väst med ett märke av en dödskalle med fjäderskrud. Elle, som bor på bottenvåning och har ingång från vägen, såg den parkerade motorcykeln utanför och kopplade dödskallen till Hells Angels-emblemet (även om hon inte riktigt visste hur det såg ut). Thor har under resan till Elle tänkt över hur han ska presentera sig, då han vet att hans namn kan associeras till asagudar och göra henne rädd. Han kommer att tänka på sin granne Per. När Elle öppnar presenterar han sig därför som Per Nilsson. Han säger sedan ”Sofie har skickat mig för hon tycker att det är dags att betala nu”. Elle blev rädd och sprang in för att hämta telefonen för att kunna swisha pengarna direkt till Sofies nummer. När Elle gav hela beloppet hon var skyldig Sofie till Thor såg han först lite förvånad ut, men tackade sedan och lämnade platsen. Dagen efter kom Thor tillbaka på motorcykeln, denna gång klädd i jeans och en t-shirt. Även om han vet att skulden nu är betald så säger han till Elle när hon öppnar ”Sofie säger att det fattas hundra kronor för möblerna”. Elle, som blev lika rädd som under gårdagen, tar snabbt upp telefonen och swishar över 100 kronorna till.

Har Thor begått brott?

2. Tim och Fia var ett par i fem månader. De bodde inte ihop, men Tim tillbringade 3–4 kvällar per vecka hemma hos Fia och hennes två barn, Ovin 16 år och Melvin 8 år. Fia tyckte till en början att det var gulligt att Tim alltid hämtade henne från jobbet och att han var så intresserad av att höra vad hon hade gjort när hon träffat kompisarna. Efter en månad tyckte Fia att det blev jobbigt med alla Tims frågor och sade ifrån. Tim knuffade då till henne och undrade om hon inte älskade honom

längre. Han bad om förlåtelse direkt efter och sade att han reagerat som han gjorde bara för att han är så rädd att förlora henne. De två efterföljande månaderna var bra. Visserligen hade Tim blivit arg ett antal gånger och kallat henne för "kossa", "fetto" och liknande. Vid några tillfällen hade han tagit hennes bilnycklar så att hon kommit för sent till jobbet, men hon hade inför arbetsgivaren skyllt på barnen så det hade gått bra ändå. Ibland höjde han handen som för att slå henne, men gjorde det inte – och det har bara varit när hon (enligt Fia själv) gjort något dumt som t.ex. att ha på sig den där urringade tröjan Tim inte gillade. När Tims kreditnivå hos de flesta långivarna var nådd, hade han bett henne ta flera sms-lån för renoveringar som hon ville göra i hennes bostad. Fia inser i efterhand att han använt pengarna på olika nätcasinon och att hon inte kommer att få tillbaka dem. Avbetalningarna har påverkat hennes ekonomi avsevärt, men hon känner att hon får skylla sig själv.

Under de sista två månaderna blev förhållandet med Tim våldsamt. Efter en fest tyckte Tim att hon flörtat med andra på en fest när de kom hem så började han kalla henne "hora" och gav henne ett knytnävslag i magen. Vid ett annat tillfälle sparkade han hennes hund för att han tyckte att hon gav hunden för mycket uppmärksamhet. Det var vid tillfället när han gav henne ett knytnävslag i ansiktet, när hon och barnen satt och tittade på "Masked singer", som hon bestämde sig för att förhållandet var över. Fia kommer inte ihåg vad som gjort Tim arg vid detta tillfälle.

Efter att förhållandet tog slut har Tim skickat flera sms med tidningsurklipp om kvinnor som fallit från balkonger, barn som försvunnit och bilder på dödade hundar. Fia ansökte om, och fick, ett kontaktförbud mot Tim där han inte får ta kontakt med Fia eller vistas i närheten av Fias hem eller arbetsplats. Fia har ändå flera gånger sett honom stå i porten bredvid hennes arbetsplats när hon ska gå hem.

Fia har också upptäckt flera filmer på sig själv på en porrsida på internet. Hon är säker på att det är Tim som lagt ut filmerna eftersom det är intima bilder från deras förhållande där hon visserligen, när det hände, sagt ja till inspelning men aldrig tänkt att Tim skulle använda det emot henne.

Vilket eller vilka brott har Tim begått?

SEMINARIUM 7

KRÄNKNING OCH INTEGRITET II

(NJA 2013 s. 548 och NJA 2019 s. 668)

1. Majken (19 år) var på en efterfest efter en sen utekväll på olika pubar. Hon hade druckit en del under kvällen, men var inte jättefull. Däremot var hon väldigt trött. På efterfesten gick hon därför in i ett sovrum och lade sig på sängen varefter hon somnade. Efter en stund vaknade hon. Det var väldigt mörkt i rummet men från ljuset från gatlyktan utanför ser hon att Mårten (19 år) ligger bredvid henne i sängen. Majken, som under en tid försökt få Mårtens uppmärksamhet, blir mycket lycklig. På grund av alkoholen känner hon sig också mer självsäker. Hon knäpper därför upp Mårtens byxor och börjar smeka honom, först på låren och sedan hans könsorgan. Mårten stönar till, vilket Majken uppfattar som positivt. Hon blir därför förvånad när Mårten plötsligt knuffar bort henne.

Mårtens berättelse av kvällen är en annan. Han hade varit ute på kvällen med sina kompisar. De skulle alla sova över i en villa som tillhörde en kompis föräldrar. När han kom dit mötte han Steffie och Majken som var med på den efterfest som Mårtens kompisar ordnade i villan. Mårten, som hade druckit en hel del, sade till sina vänner att han var trött och att han skulle gå upp till ett sovrum för att vila lite. Han log mot Steffie och sade att hon ”gärna fick hänga på och vila tillsammans med honom”. Hon skrattade till och gick i väg mot de andra på efterfesten. Mårten gick upp och lade sig i ett av sovrummen. Mårten märkte först inte att någon annan var i rummet, men efter en stund känner han hur någon knäpper upp hans byxor och börjar smeka honom i området av, och på, hans könsorgan. Han tar för givet att det är Steffie som ligger bredvid honom i sängen. När han, i ljuset från gatlyktan, ser att det är Majken, så knuffar han omedelbart bort henne. Mårten menar att även om han visserligen tyckt att beröringen var skön, så var detta något han aldrig skulle göra med Majken.

Har Majken begått brott?

2. Nicklas (30 år) tar kontakt med unga tjejer via sociala medier. Han utger sig där (falskt) vara en 18-årig kille med ett stort handbollsintresse och att han är tränare för flera flicklag. En av flickorna som Nicklas tar kontakt med är Amelia (13 år). Nicklas säger att han sett flera av Amelias inlägg på Tik Tok och att gärna vill komma med några tips för hur Amelia kan nå sin handbollsdröm om att en dag spela i landslaget. Amelia, som blir smickrad över att någon som är så erfaren vill hjälpa henne svarar. Enligt Nicklas så är händernas utseende avgörande för hur Amelia ska greppa bollen. Han ber därför Amelia skicka bilder på sina händer. Amelia tycker att det låter konstigt, men vill inte ifrågasätta Nicklas kunskap och skickar därför bilder

på sina händer. Nicklas berömmar Amelias händer men vill också att Amelia skickar en bild på sig själv i bara underkläder. Amelia gör även det.

Amelia får lite tips från Nicklas om hur hon kan träna för att bli bättre på handboll. Snart börjar dock meddelande handla om Amelias sexuella erfarenheter. Nicklas skickar en s.k. dickpic (en bild på sitt könsorgan) och undrar om Amelia har sett något liknande. Nicklas ber också Amelia ta en bild på sig själv i enbart trosor. När Amelia säger nej så hotar Nicklas med att skicka bilderna (på händerna och på Amelia i underkläder) till Amelias föräldrar. Amelia vill inte skicka någon bild, men rädslan för att föräldrarna ska få veta att hon skickat bilder på sig själv till någon hon har mött på internet gör att hon går med på det.

Det visar sig senare att Nicklas skickat bilderna på Amelia i underkläder och på hennes nakna kropp till flera av sina vänner.

Vilket, eller vilka brott har Nicklas begått? Diskutera särskilt frågan om konkurrens, dvs. vilka brott som Nicklas kan anses ha begått, men också vilket/vilka brott Nicklas i första hand bör dömas för.

SEMINARIUM 8

BESITTNING OCH RÄTTIGHET

(NJA 1939 s. 329, NJA 1972 s. 253 och NJA 1995 s. 392)

Vid detta och det kommande seminariet ska vi fokusera på vissa av *förmögenhetsbrotten*. De flesta brukar uppleva dessa som en svårtillgänglig juridisk materia. Förklaringen till svårigheterna ligger till stor del i den mycket genomarbetade begreppsbildningen, som relaterar till civilrätten, med frågor som vem som har rätt till vad eller har fått till uppdrag att företräda vem i något visst avseende. Tillämpningen av förmögenhetsbrotten förutsätter alltså civilrättsliga kunskaper, men det finns anledning att uppmärksamma att argumentationen samtidigt färgas av straffrättens begreppsliga förhållningssätt och därför inte kan överföras rakt av från civilrätten.

För att kunna tillämpa förmögenhetsbrottens juridik är det en förutsättning att du grundligt sätter dig in i begrepp som *besittning*, *rättighet*, *psykiskt orsakande*, *olovlighet*, *vilseledande*, och (ekonomisk) *skada och vinning*. Det är vidare nödvändigt att skapa dig en god bild av förmögenhetsbrottens systematik, t.ex. vad som skiljer 8 och 10 kap. BrB.

-
1. För en tid sedan var Axel på en stor klädaffär på Storgatan och köpte en ny tröja. Efter att han haft den på jobbet några gånger har han dock mer och mer insett att han inte gillar färgen, så han bestämmer sig för att använda bytesrätten och byta till en annan färg i samma modell. Tröjan är helt i nyskick, så det är inga problem. Men tyvärr visar det sig, när han tittar på kvittot, att affären bara gav en veckas bytesrätt, och den tiden har nu precis hunnit gå ut.

Axel blir besviken. Han har en ganska begränsad klädbudget och känner ett starkt habegär till den andra tröjan. Sagt och gjort. Axel tar fram lite folie ur en kökslåda, klär in sin tygkasse på insidan (för att undvika att larmet på ett plagg ska aktiveras), och tågar iväg till affären. Väl på plats vid rätt hylla lägger han tillbaka tröjan i ”fel” färg bland andra likadana, och stoppar ner en larmförsedd tröja i ”rätt” färg i den foliepreparerade påsen.

På vägen ut plockar han upp ett paket strumpor som han betalar för i kassan innan han går ut ur butiken utan att larmbågarna piper. Ute på gatan blir han dock stoppad av butikskontrollanten Irene, som ber honom att visa upp innehållet i väskan.

Diskutera om Axel har gjort sig skyldig till brott. Var noga med att pröva varje rekvisit för sig och om du anser att ett rekvisit är uppfyllt.

2. Mathilde har ett krävande kontorsjobb där hon varje dag använder sig av en mängd arbetsredskap. Den bärbara datorn förstås, men också ett antal pärmar som innehåller känsliga interna rapporter om framtida projekt som företaget överväger att satsa på. Pärmarna finns inlåsta i ett kassaskåp i kopieringsrummet, dit Mathilde och tre andra kollegor har varsin nyckel. När någon behöver en pärm tar man helt enkelt sin nyckel, låser upp och plockar fram den pärm som behövs. Det är nog att pärmarna inte får lämna kontoret, och de måste låsas in igen senast vid arbetsdagens slut.

En dag har Mathilde fått nog av att alltid behöva arbeta övertid i de själödande kontorslokalerna. Hon tar därför med sig inte bara datorn, som hon brukar, utan också två pärmar (de som innehåller känsligt material) hem för att fortsätta arbetet där. Dessvärre blir hon tvungen att vara hemma nästa dag på grund av sjukdom och då upptäcks det att pärmar saknas. Mathilde erkänner vad hon har gjort, men får ändå lämna sin anställning med omedelbar verkan. Mathilde, som bara ville företaget väl genom hemarbete, vill nu hämnas på företaget. Hon lägger därför ut både datorn och pärmarna till försäljning på nätet. Hon kommer överens med Erik att han ska få köpa allt för 50 000 kr, men innan hon hinner möta upp honom för att lämna över sakerna slår polisen till och återtar företagets egendom.

Diskutera om Mathilde har begått förmögenhetsbrott. Bortse alltså från lagen (2018:558) om företagshemligheter.

3. När Khaleds Ford krånglar för tionde gången samma höst tröttnar han, ställer bilen längs vägkanten och ringer en taxi. I baksätet på taxin slår han Bultens välkända nummer. Bulten, som är något av en lokalkändis i kategorin byoriginal, driver en firma som köper och säljer begagnade bilar. Han brukar annonsera i lokaltidningen om sin verksamhet. Khaled och Bulten kommer överens per telefon om att Bulten ska få köpa bilen för 30 000 kr och att Khaled nästa dag ska komma till bilfirman med bilen, registreringsbeviset och nycklarna. Då ska Bulten också betala för bilen. Senare på kvällen är Bulten ute och kör med sin gamla bärgningsbil, en trotjänare som han kom över billigt redan för 30 år sedan. Som av en händelse kör han förbi det ställe där Khaled tidigare på dagen ställde bilen. "Vad smart jag är", tänker Bulten, "jag tar med mig bilen till firman nu så slipper Khaled det omaket". Tänkt och gjort, snart skumpar Bulten in på gården till bilfirman med Forden på flaket.

Diskutera om någon har begått brott.

SEMINARIUM 9

OREDIGHET OCH TROLÖSHET

(NJA 1978 s. 398, NJA 1994 s. 185 och NJA 2020 s. 545)

1. I dessa bistra ekonomiska tider har Franks bilfirma länge kämpat med likviditeten. Flera leverantörer har börjat kräva kontant betalning för att leverera, bl.a. Ferrum AB, som levererar bilplåt till Franks verkstad. Det har Frank inte haft pengar till på sistone, och lagret är nu slut ”och då är det ju svårt att reparera bilar”, suckar Frank. När regeringen tillkännager att det kommer att ges vissa möjligheter till stöd för kämpande småföretag ser Frank sin möjlighet. Han kontaktar omedelbart den myndighet som getts i uppdrag att besluta om stödet, och får beskedet att det inte är omöjligt att han kan komma ifråga. Därefter ringer han upp den försäljningsansvarige på Ferrum, Aisha, och berättar att han ansökt om det nya stödet och fått beskedet att det närmast är en formalitet att få det godkänt. Aisha, som själv hört nyheten om det nya stödet, blir lite förvånad, och ställer några följdfrågor där Frank understryker att han fått beskedet att hans bilfirma uppfyller alla krav, men att det till följd av de många ansökningarna dröjer ett litet slag innan ett formellt beslut fattas och utbetalning kan ske.

Ferrum har drabbats av den minskade orderingången som krisen har orsakat, och Aisha ser därför en positiv öppning i Franks nya situation. Hon beslutar därför att skicka en stor leverans bilplåt tillsammans med en faktura med 30 dagars betalningstid.

En dryg vecka senare presenteras de närmare villkoren för stödet. Ett av villkoren är att det krävs att företaget har minst 15 anställda, vilket Frank inte har. Frank tvingas ställa in betalningarna och hans bolag försätts snart i konkurs. Innan han gör det säljer han dock bilplåten vidare till ett annat bilföretag, Perssons bil, som av helt andra skäl har brist på bilplåt. Frank förklarar hur han fått tag i plåten, vilket får företrädaren Tom Persson att tänka att det gäller att göra en snabb affär.

Diskutera om någon har gjort sig skyldig till brott. Bortse från 11 kap. BrB.

2. Petter går till affären för att köpa en halv grillad kyckling till middag. När Petter kommer till delikatessdisken upptäcker han att hans gamla dagiskompis Johanna arbetar där. De pratar lite om hur åren går och om att man borde ses. Petter ber sedan om en halv grillad kyckling. Johanna tar en hel kyckling från grillen och lägger den i en påse för grillat. Därefter trycker hon på vågens ikon som matar ut en klisterlapp med priset för en halv kyckling. Hon blinkar till honom när hon lämnar över påsen, och han blinkar tillbaka. Petter blir lite förvånad men glad över att få dubbelt med kycklingkött för pengarna. Han tar påsen till kassan vid utgången, betalar till kassörskan Karin – utan att säga något om att det är mer i påsen än vad prislappen anger – och går hem.

Har brott begåtts av Johanna och/eller Petter?

SEMINARIUM 10

BROTT MOT ALLMÄNHETEN OCH STATEN

(NJA 2019 s. 294)

1. Anton kallades till en huvudförhandling som vittne angående en brutal misshandel där offret fick svåra skador. Flera personer var inblandade i misshandeln. Anton är rädd att hans vittnesmål ska innebära konsekvenser för honom själv, då han är kompis med de personer som är åtalade för misshandeln. Framför allt förminskar han Isacs inblandning, eftersom Isac bett honom göra det. Anton vet hur Isac blir om han inte får sin vilja fram, vilket den nu åtalade misshandeln var en konsekvens av. I polisförhör så förnekar Anton att Isac ens var på platsen för misshandeln och antyder att det kan vara någon annan som var den drivande. Under huvudförhandlingen, med filmbevis om att Isac var på plats, så medger Anton att Isac var på plats men förminskar Isacs roll i händelseförloppet.

Åklagaren menar att Anton gjort sig skyldig till brotten, skyddande av brottsling när han i polisförhöret sade att Isac inte var på platsen. Åklagaren menar även att Anton begått mened. Redogör för åklagarens påståenden. Diskutera även om Isac kan anses ha begått något brott.

2. Fredrika, Petrus, Max och Antonia har alla drabbats av en allt starkare klimatångest. De känner sig frustrerade över att det hålls så många högtidstal om insatser för att minska den globala uppvärmningen, samtidigt som så lite sker. De har demonstrerat på flera håll i Stockholm och försökt väcka uppmärksamhet på olika sätt, men knappt ens fått en rad i någon tidning. De har därför börjat prata om mer drastiska åtgärder. Eftersom de tycker att det är särskilt provocerande att folk trots klimathotet fortsätter flyga i så stor utsträckning, känns det naturligt att rikta blickarna mot Arlanda flygplats. Om vi lyckas hindra verksamheten där, bara för en stund, kommer vi få mycket uppmärksamhet, tänker de.

De fyra lyckas genom kontakter få tag på en planskiss över Arlanda och listar ut ett sätt att ta sig in i lokalerna där incheckat bagage packas för att köras ut till flygplanen. Planen är att Fredrika och Petrus ska ta sig in där och sedan ta sig vidare ut till startplattan. Med hjälp av sugproppar ska de fästa sig bakom varsitt flygplan som taxat ut. På det sättet ska de förhindra att planen kan avgå och dessutom blockera för ytterligare plan. De har med sig banderoller och kläder där det står "Gör uppror för klimatet!" Max och Antonia ska placera sig på anslutande vägar och på det sättet förhindra att polisen kan nå platsen enkelt. Även de ska ha sugproppar samt banderoller och kläder med samma text.

Efter att ha köpt in utrustningen och planerat insatsen noga under flera veckors tid, t.ex. vad gäller de bästa tidpunkterna för att ta sig in och för att åstadkomma så mycket störning som möjligt, beger de sig till Arlanda.

Aktionen lyckas till en början väl. De fyra lyckas ta sig till sina respektive positioner och blockerar effektivt för flygplanen och polisen. Från flygplan och gater ser en stor mängd passagerare vad som sker. Flygledartornet hittar dock snabbt och kreativt ett annat sätt att få ut flygplanen, så till slut blir det bara några minuters försening i flygtrafiken. När de fyra inser det bestämmer de sig för att avbryta och överlämnar sig frivilligt till polis i närheten.

Diskutera de fyras ansvar för brott enligt brottsbalken.

SEMINARIUM 11

SPECIALSTRAFFRÄTT

(NJA 2003 s. 473, NJA 2015 s. 24, NJA 2016 s. 891 och NJA 2022 s. 264)

1. Theodor har startat ett aktiebolag, Läxhjälpen, som erbjuder studiestöd till ungdomar. Han själv och två kompisar, Malte och Jonte, sitter i styrelsen. Theodor har aktiemajoritet, men Malte och Jonte har fått tio procent var av aktierna som tack för att de ställer upp i styrelsen.

Företaget går otroligt bra från första stund. Det står snabbt klart för Theodor att han inte hinner med all administration. Han betalar därför sin vän Matilda för att sköta bokföringen. Matilda är pålitlig och noggrann, vet Theodor, men eftersom hon saknar erfarenhet av ekonomiskt arbete köper Theodor böckerna ”Redovisa rätt” och ”Rätt moms” till både henne och sig själv. Vid ett ”möte” med styrelsen på en bättre restaurang i stan berättar Theodor för Malte och Jonte om den praktiska och prisvärda lösningen.

Matilda får snabbt upprätta ett antal dokument till olika myndigheter. Theodor har inte tid att gå igenom dem men skriver under och tänker att han ska gå igenom dem i lugn och ro i efterhand. I ett av dokumenten, företagets momsdeklaration för det första verksamhetsåret, redovisar företaget en utgående moms på försäljning uppgående till 318 kronor.

Några månader senare påbörjar Skatteverket en särskild granskning, eftersom man misstänker att bolaget har lämnat felaktiga uppgifter. Skatteverket underrättar företaget om detta. Strax efteråt ger bolaget in en ny momsredovisning, eftersom Matilda inser att momsen hade angetts till ett för lågt belopp i deklarationen (hon hade missat två nollor) och att det korrekta beloppet för utgående moms skulle vara 31 800 kronor. Theodor hävdar att han bara skrev under deklarationen och därför inte reagerade på den låga mervärdesskatten men nu självklart vill ställa allt till rätta. Tyvärr visar det sig också att Matildas bokföring i bolaget är begränsad till ett Excelark och att det mesta av underlaget till fakturorna har kastats löpande.

Diskutera om Theodor, Malte och Jonte har begått brott.

2. Jenny bor på en skärgårdsö i Sverige. Hon jobbar på öns Närlivs som har öppet sommartid när sommargästerna kommer till ön. I övrigt är Jennys stora intresse hennes katter som hon bloggar om dagligen. När hon sitter vid datorn en mörk kväll i december 2022 så får hon idén att hon kan importera läkemedel från länder där de är tillåtna och sälja dem i Sverige. På så sätt får hon något att göra när butiken på ön är stängd och dessutom tjäna lite pengar.

Jenny, som är duktig på datorer, går därför via darknet in på plattformen ”Flugsvamp” och bjuder under namnet ”Medgirl” ut läkemedlen tramadol och ketamin till försäljning. Intresset är stort så Jenny tar kontakt med en person från Nederländerna som hon lärt känna när han besökt ön i somras. Hon beställer vid flera tillfällen läkemedlen från honom vilka levereras via post. När paketen kommer till Sverige, hämtar Jenny ut dem och åker hem. I bostaden paketerar hon om narkotikan i vadderade kuvert. På kuverten skriver hon mottagarens adress och sätter på frimärken. Hon åker därefter till fastlandet och postar kuverten på olika orter i närheten för vidare distribution till köparna i Sverige. Paketen skickas till personer över hela Sverige. Jenny vet förstås inte vilka det är som beställer varorna, men med tanke på den ”inkomst” hon får för försäljningen (under 2023 har hon tjänat 2 440 900 kr) så bryr hon sig inte så mycket om vilka som köper av henne. Det är väl deras problem tänker hon.

Diskutera vilket eller vilka brott Jenny har begått.

3. Rune och hans sambo Berit är, i Runes bil, på väg till den stora orienteringstävlingen, 0-ringen. Rune har tränat mycket och är väl förberedd inför loppet. Nervositeten inför loppet gör att han till middagen dagen före loppet dricker några öl, med resultatet att promillehalten i blodet uppstiger till 0,25. Rune känner sig inte påverkat av ölen, på annat sätt än att blivit lite lugnare, och sätter sig i bilen och kör vidare.

Rune kör, enligt hastighetsgräns, men regnet och mörkret gör det svårt att se. För sent inser han att bilen framför honom har blinkers på och har bromsat in för att svänga av vägen. Rune tvärbromsar men lyckas inte stanna helt innan han kör in i bilen, som skadas lindrigt.

Efter att Rune och föraren i den andra bilen utbytt kontaktuppgifter säger Rune till Berit att han är för skräddad och att hon får fortsätta den korta biten till hotellet. Berit har haft körkort i över 50 år, men har glömt att förnya körkortet. Berit tänker att det ändå är bättre att hon, som är nykter, kör än att Rune ska sätta sig bakom ratten igen.

Diskutera om Rune och/eller Berit har begått brott.

Seminarieserie 3

Fördjupning allmänna delen

Under denna seminarserie återvänder vi till allmänna delen, med fördjupning i några särskilda frågor. Här behandlas brottstyper som innehåller ett intressant växelspel mellan allmänna och speciella delen. Här blir det alltså av särskild vikt att återgå till Kriminalrättens grunder för att lösa uppgifterna.

SEMINARIUM 12

FARA OCH OTILLBÖRLIGHET

(NJA 2008 s. 1060, NJA 2020 s. 241 och NJA 2023 s. 114)

1. Bosse och Gunnar är grannar i det lilla radhusområdet norr om Uppsala och de och deras fruar är goda vänner. En solig höstdag är Bosse ute och krattar löv på sin tomt. Bosse tänkte att han skulle passa på att få undan löven medan marken fortfarande var torr så att löven inte blev så tunga. När han hade krattat ihop en stor hög börjar det blåsa kraftigt. Bosse, som blev irriterad när löven började blåsa omkring, kom plötsligt ihåg att hans granne Gunnar har en "sådan där" eldningstunna där Gunnar ibland bränner trädgårdsavfall. Bosse visste att Gunnar och hans fru var bortresta under helgen men antog att Gunnar inte skulle ta illa vid sig om Bosse lånade den en kort stund. Bosse, som vet att man inte bör elda när det blåser, tänker över saken men bestämmer sig för att det är viktigare att allt hans lövkrattande inte går förlorat och att det hade varit värre om han tänt eld på högen han hade på marken. Bosse fyller därför Gunnars tunna med löven, håller på lite tändvätska och tänder på. Sedan går han in till sig och tar en kopp kaffe.

Under tiden Bosse dricker sitt kaffe så har den kraftiga vinden gjort att brinnande löv fallit ned i det torra gräset och elden sprider sig snabbt till Gunnars altan. Grannen som bor mitt emot Gunnar ser att det brinner och ringer brandkåren som hinner släcka elden innan den når huset.

Diskutera om Bosse begått brott.

2. Mickan och Vesslan är på väg hem. De pratar om att det är kallt och långt kvar att gå. Några bussar gick inte så dags och de hade inte pengar till taxi. När Mickan såg en tandemcykel hon gärna skulle vilja ha påminde hon Vesslan om allt som hon gjort för honom genom åren. Vesslan kände sig efterhand alltmer usel och bedyrade att han skulle göra vad han kunde om Mickan behövde hjälp. "Okay, fixa då låset till den där tandemcykeln så att vi kan cykla hem", sa Mickan. "Vaddå?", sa Vesslan undrande, "så får man väl inte göra"? "Oroa dig inte", lugnade Mickan, "jag kommer att ställa tillbaka den i morgon". Mickan fortsatte "Vi är i studentstaden Uppsala och här gäller särskilda regler för cyklar". Mickan säger vidare "dessutom är så kallt att det måste vara tillåtet att ta sig hem för annars kan man frysa ihjäl". Vesslan såg fortsatt tvivlande ut, men såg inget annat alternativ än att gå bort till cykeln, sparka upp låset och rulla den till den plats en bit bort där Mickan stod kvar och väntade. De cyklade hemåt på cykeln. Vesslan fick gå sista biten till det hus han bor i, efter att de stannat vid Mickans bostad. Mickan, som gillade cykeln, ställde cykeln i ett cykelställ utanför sin studentbostad och tänkte att hon nästa dag skulle köpa ett nytt lås och då säga till Vesslan att montera på det nya låset.

(a) Diskutera om brott begåtts detta dygn.

(b) Tre dagar senare stod cykeln kvar i cykelstället. Clarence hade några lediga dagar och hade på sociala medier lagt ut att han var intresserad av att låna en tandemcykel om det fanns någon som lånade ut en. Mickan hörde av sig till honom och sa att han kunde få låna den. För att förklara bakgrunden till att cykeln stod olåst berättade hon att hon tappat nyckeln och därför tvingats bryta upp låset för att kunna cykla hem den. Det var därför viktigt att Clarence kom tillbaka efter sin cykeltur så att hon kunde montera på det nya lås hon skulle gå och köpa. Clarence tog cykeln och for iväg med den.

Diskutera om Clarence och/eller Mickan begått brott.

3. Clara är utbildad undersköterska och arbetar som föreståndare på det kommunala äldreboendet. Då en världsomspännande pandemi har inneburit utmaningar både här och där i samhället, har hon och hennes kollegor haft mycket svårt att få tag på adekvat skyddsutrustning till äldreboendets personal. Den främsta anledningen till problemet är, ur Claras perspektiv, att regionerna har haft företräde framför kommunerna till att köpa sådan utrustning. Strax före sommarsemestern blir hon emellertid kontaktad av en person som säger sig heta Mats och företräda något han kallar "Äldremässan". Mässan är, berättar Mats, ett årligt evenemang där olika utställare visar upp produkter som är användbara inom äldre vården. I år kommer det, av uppenbara skäl, att vara ett särskilt fokus just på sådant som har saknats i de märkliga tiderna, inte minst skyddsutrustning. Årets slogan för mässan är, säger Mats, "Basvaror för samhällets obesjungna hjältar". Mässan är gratis, och både fördrink, middag och en hotellnatt i Älvsjö ingår i entrébiljetten. Clara är tveksam och ber att få återkomma. Hon har inte tidigare hört talas om någon sådan mässa. Å andra sidan är hon ju ganska ny på sin post. Några dagar senare sitter hon i ett möte tillsammans med flera andra föreståndare för äldreboenden i kommunen. I kaffepausen får hon veta att alla de övriga mötesdeltagarna ska gå på mässan och att de brukar göra det varje år. "Det är något av en höjdpunkt under arbetsåret", tycks vara den allmänna uppfattningen bland kollegorna. Innan pausen är slut har Clara ringt till Mats och anmält sig till årets mässa.

Diskutera om brott begåtts.

SEMINARIUM 13

ORSAKANDE OCH GÄRNINGSCULPA

(NJA 2020 s. 397 och NJA 2021 s. 1197)

1. Stella bestämmer sig en solig förmiddag för att ta sin gamla labrador Brallan till en av Uppsala kommuns hundrastgårdar. De senaste åren har Brallan tacklat av något och är inte längre lika förtjust i hopp och lek med andra hundar. Stella tänker trots det att det måste vara roligare att lufsa runt utan koppel en stund än att gå deras vanliga runda runt kvarteret. I parken träffar Stella en bekant som hon börjar prata med medan Brallan vandrar omkring förnöjt och luktar på diverse härligheter. På en bänk en bit bort från hundrastgården sätter sig Ove för att avnjuta en hamburgare. Brallan känner lukten av mat och blir plötsligt alldeles till sig. Innan Stella hinner reagera har Brallan hoppat över staketet till rastgården och sprungit fram till Ove. Ove försöker freda sig och håller ut hamburgaren från kroppen för att rädda den. Brallan hoppar då rakt mot hamburgaren och lyckas med sin kroppstyngd dra Oves axel ur led. Stella hinner fram till bänken först när skadan är skedd och förklarar förtvivlat att hon inte har sett Brallan hoppa på det sättet sedan hon var unghund.

Har Stella begått en brottsbeskrivningsenlig gärning?

2. En dag i februari har Sune köpt en fåtölj på en loppmarknad i stan. På parkeringen utanför inser han att bagageutrymmet i hans bil inte riktigt rymmer möbeln. För att få mer utrymme plockar han loss nackstöden från baksätena och faller fram dem.

En vecka senare ska Sune, hans partner och deras tonårsdotter ta samma bil upp till fjällen. Resan är gemytlig och de gör några stopp längs vägen för att dricka kaffe och äta korv m.m. Sune har inte en tanke på att han har glömt att sätta tillbaka nackstöden i baksätet. De har några mil kvar när mörkret lägger sig och Sune är nog med att hålla hastigheten i den ganska intensiva fjälltrafiken.

Samtidigt är Harry på väg söderut i sin bil. Han har lämnat sin familj för att arbeta ännu en vecka på ett bygge i Stockholm. För att klara den långa resan har han tagit med sig en termos med kaffe. Termosen ligger på golvet vid passagerarsätet och Harry försöker att nå den med ena handen samtidigt som han har den andra handen på ratten. Det lyckas inte särskilt bra för Harry och utan att han märker det har han glidit in i motsatt körfält. Sune, i den mötande bilen, hinner knappt förstå vad som håller på att hända innan han trycker ner bromsen. Eftersom det är relativt halt på vägen blir det en ordentlig krock. Harry förs akut till sjukhus men överlever inte sina skador. Sune och hans partner klarar sig med mindre skramor men deras dotter, som suttit där bak, har fått en permanent nackskada.

Diskutera om Sune har begått brott.

3. Vännerna Martin och Judith besökte sin lokala restaurang för att äta. Båda beställer köttgrytan som står på menyn, men Martin säger till kyparen Attila att han lider av svår allergi mot jordnötter och att om grytan innehåller sådana, eller ens spår av dem, så måste kocken säga till så att Martin kan välja något annat. Kyparen ropade ut beställningen – och upplysningen om Martins svåra allergi – till köket, där kocken Stefan står.

Stefan lyssnade inte till vad Attila sa efter ordet köttgryta eftersom han inte hunnit göra någon köttgryta denna kväll och därför började Stefan direkt tänka efter om det fanns något kvar sedan tidigare. I kylskåpet hittade han en kastrull med något som såg ut att vara vad gästerna hade beställt. På locket till grytan sitter en lapp på vilken det står "OK för allergi". Stefan tyckte att grytan luktade lite konstigt. Han har ingen aning om hur länge kastrullen med grytan har stått i kylskåpet. För att dölja den udda doften använde Stefan extra mycket kryddor. När han värmt upp grytan och kokat potatis, skickade han ut maten till gästerna. Den smakade inte så dumt trots allt, tänkte Stefan och åt upp den sista resten i kastrullen.

Judith säger till kyparen att maten smakar lite konstigt. Kyparen Attila ställer sig frågande till detta och Judith vill inte klaga ytterligare utan säger okej till att äta upp grytan medan hon tänker att de väl åtminstone kunde ha sagt att de skulle kompensera med gratis dessert. Martin är lite snuvig och tycker inte att maten smakar något alls.

När Martin och Judith ätit upp lämnar de restaurangen och går hem. På natten vaknar Judith av att hon svettas och mår illa, och när hon vaknar dagen därpå känner hon sig lite yr och konstig. Martin får snabbare än så svåra kramper och hjärtklappning. Han ringer efter ambulans och körs till akuten. Hans tillstånd förvärras och han måste placeras i respirator med svåra andningsproblem. Det visar sig att grytan innehöll jordnötssås och att Martin har drabbats av en allergisk reaktion av den. Martins tillstånd är under natten mycket allvarligt men han repar sig följande dag. Stefan märkte inte någon kroppslig reaktion av att även han åt av den gamla köttgrytan.

Har Stefan och/eller Attila begått brott?

Seminarieserie 4

Påföljdsbestämning

Den fjärde seminarierien tar i huvudsak upp brottspåföljderna. Serien består av föreläsningar och seminarier där påföljdssystemet behandlas ur såväl ett teoretiskt perspektiv som ett rättstillämpningsperspektiv. Det kan framhållas att det sällan (kanske än mindre än under de tre första seminarierierna) finns ett givet svar på de problem som behandlas i undervisningen. I denna del blir det alltså än tydligare att vägen till målet är viktigare än målet i sig; det centrala är att man kan argumentera om påföljdsbestämningsfrågorna och förstår systematiken och strukturen i främst 29 och 30 kap. BrB.

Under denna seminariserie kommer kurslitteraturen mestadels (men inte enbart) att vara Straffrättens påföljdslära av Jareborg och Zila. Vidare finns visst referensmaterial i materialkompendiet.

När det gäller frågor om hur man t.ex. bestämmer straffvärdet på viss brottslighet eller tar ställning till om en viss påföljdskombination är möjlig och lämplig att välja vid viss typ av brottslighet, måste man inte sällan konsultera praxis för att se hur domstolar har tolkat lagstiftningen. I NJA I finns ett stort antal prejudikat som visar hur HD tagit ställning till olika frågor. Sammanställningar av påföljdspaxis och rättsfallskommentarer (författade av erfarna praktiker eller akademiker) utgör många gånger den enda tillgängliga vägledningen när domstolar har att lösa denna typ av frågor. I materialsamlingen finns ett sådant verktyg, i form av en tabell för straffvärde avseende narkotika utifrån enbart art och mängd. Det finns däremot inte någon allmän praxissammanställning som skulle passa som kurslitteratur på en grundkurs som denna. Med hänsyn till detta är målet med dessa seminarier inte primärt att du ska kunna bestämma ett exakt straffvärde, utan snarare att du ska förstå hur sanktionssystemet är uppbyggt och utifrån givna förutsättningar på ett välmotiverat sätt kunna bestämma påföljd.

SEMINARIUM 14

PÅFÖLJD I

(NJA 2018 s. 677 och NJA 2021 s. 32)

1. Masami har nyligen fyllt 18 år men de aktuella händelserna ägde rum när Masami var 17 år. Masami har under hela förundersökningen och huvudförhandlingen svarat ”ingen kommentar” på alla frågor. Masami har gjort sig skyldig till fem fall av *ringa stöld* (8 kap. 2 § BrB), två fall av *bedrägeri* (9 kap. 1 § BrB), samt ett fall av *åverkan* (12 kap. 2 § a BrB). Masami var även åtalad för *försök till grov stöld* (8 kap. 4 och 12 §§ samt 23 kap. 1 § BrB) men tingsrätten fann det inte ställt utom rimligt tvivel att Masami begått det brottet.

Ange tillämplig straffskala för den brottslighet som Masami ska dömas för.

2. Klara döms för ringa skadegörelse (12 kap. 2 § BrB) vid två tillfällen och främjande av flykt (17 kap. 12 § första stycket BrB). Båda skadegörelsebroten gick till så att Klara på arbetsplatsens toalettvägg skrivit vad hon tyckte om sina chefer. Främjande av flykt begicks när Klara varit och hälsat på sin dotter Thea, 14 år. På väg mot bussen från det ungdomshem enligt 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) där Thea är placerad hörde Klara Thea ropa ”Hjälp mig mamma!”. Klara vände då om och hjälpte Thea att klättra ned genom det öppna fönstret. Tillsammans tog de sedan bussen hem till Klaras lägenhet. Senare på kvällen blev Klara och Thea osams. Thea tog då sin mammas busskort och åkte tillbaka till ungdomshemmet där hon skulle ha varit hela tiden.

Bestäm påföljd för Klara.

3. Gå tillbaka till straffrättsseminarium 11, uppgift 3, och bestäm påföljd för Rune. Utgå från att han döms till ansvar för rattfylleri 4 § st. 1 och vårdslöshet i trafik 1 § 2 st. Lag (1951:649) om straff för vissa trafikbrott.

Rune är en fysiskt och psykiskt friskt 76-åring. Han har varit pensionär i tio år och bor med sin sambo Berit i en lägenhet. Rune ägnar mycket tid till att öva inför olika orienteringstävlingar och han och Berit åker runt på dessa där Berit säljer hemmagjorda smycken för att dryga ut pensionen.

SEMINARIUM 15

PÅFÖLJDER II

(NJA 2013 s. 1155, NJA 2021 s. 536 och NJA 2021 s. 687)

1. Ordningssvakten Jonas (född 1991) åtalades tillsammans med sin kollega André för *misshandel* (BrB 3:5), alternativt *grov misshandel* (BrB 3:6), enligt följande gärningsbeskrivning.

”Jonas och André har den 1 mars 2022 vid en hockeymatch i Baltiska Hallen i Malmö under sin tjänstgöring som ordningssvakter misshandlat Victor genom att tilldela denne sparkar, sedan han lagts ned i framstupa läge. Därvid har André tilldelat Victor flera sparkar på ryggen och en spark på handen medan Jonas tilldelat Victor flera sparkar i huvudet. Misshandeln har orsakat smärta samt svullnad och blodutgjutning i huvudet.”

Jonas och André förnekade brott och anförde att de inte hade utövat något obefogat våld. Förutom förhör med målsäganden och de båda tilltalade ägde i tingsrätten vittnesförhör rum med två ordningssvaktsskollegor till de båda tilltalade, samt med kvällens matchvärd. Åklagaren åberopade som skriftlig bevisning journalanteckningar utvisande svullnad och blodutgjutning i Victors huvud.

Av utredningen framkom följande. Victor besökte tillsammans med några kamrater en hockeymatch i Baltiska Hallen. Det var stökigt på matchen på grund av att vissa supportrar ville ställa till med bråk. Fyra ordningssvakter arbetade den kvällen och Jonas var ansvarig bland dessa. Jonas fick beskedet att piketpolisen var på väg. Det blev känt bland ordningssvakterna att någon av åskådarna hade ett nödbloss. Om man tände detta skulle det kunna medföra att läktaren blev rökfylld och att man måste evakuera hallen. Victor kom ut från hallen för att gå på toaletten. Han hade ett nödbloss i byxlinningen. Enligt uppgift från Victor hade han fått det av en person på läktaren och blivit ombedd att gå ut på toaletten med nödblosset för att läsa bruksanvisningen. När Victor visiterades av en annan vakt (dvs. inte Jonas eller André) och kvällens matchvärd uppstod tumult. Victor kämpade mot ingripandet, men var inte våldsam i övrigt. Vakten och matchvärden fick grepp om Victors armar och lade honom ner. De bedömde att de hade läget under kontroll och bad inte om någon hjälp. Victor och övriga vittnen har berättat om hur Victor sedan blev angripen av främst Jonas men även av André.

Tingsrätten fann det utrett att Jonas tilldelat Victor minst tre sparkar då denne låg ned. Vidare angavs att det varit fråga om relativt kraftiga sparkar, vilka riktats mot kroppen men i huvudsak träffat Victors händer, som han hållit upp för att skydda sig. Tingsrätten konstaterade att våldet visserligen var fullständigt omotiverat och riskfyllt, men att skadorna ändå var måttliga. Åtalet mot Jonas var styrkt. Tingsrätten bedömde gärningen som *misshandel* (BrB 3:5). Åtalet mot André ogillades.

- (a) Gör en straffvärdebedömning av Jonas handlande. Var utförlig i din motivering.

I belastningsregistret finns inga uppgifter beträffande Jonas som är av betydelse för påföljdsbestämningen. Han lever under ordnade förhållande och är ensam vårdnadshavare till två barn. Jonas fru dog i cancer för två år sedan. Efter fruns död har han gått till en psykolog och ätit antidepressiva tabletter. Han bedömdes av Kriminalvården vara lämplig att utföra samhällstjänst och Jonas har samtyckt till en sådan tilläggsanktion om det skulle bli aktuellt. På grund av det inträffade har Jonas också förlorat sin anställning som ordningsvakt.

(b) Gör ett noga avvägt påföljdsval för Jonas.

2. Göte, 47 år, har ett skjutvapen som han förvarat inlåst i ett vapenskåp, enligt de regler som finns för sådan förvaring. Han har nyligen lyckats bli medlem i ett jaktlag och glädde sig mycket inför höstens älgjakt tillsammans med vännen Alvar i Gävle. När det väl var dags för älgjakt så hade Göte mycket att göra på jobbet. Han ringde därför sin sambo Mia och bad henne om hjälp eftersom han inte hann hem för att hämta vapen och ammunition. Mia följde Götes instruktioner och promenerade med vapnet och ammunitionen från hemmet i Luthagen till resecentrum, så att Göte fick detta med sig på tåget till Gävle.

På plats i jaktstugan tog Götes kompis Alvar fram sitt vapen för att se över det inför jakten. Alvar hade dock slarvat lite. Ett skott gick av och träffade Göte, som dog direkt. Göte ringde direkt 112 och berättade att han råkat döda sin vän och att de måste komma genast. Alvar är så klart förkrossad över Götes död.

Bestäm påföljd för Alvar och Mia.

3. Från rättsvetenskapligt håll har begreppet ”brottslighetens art” som en faktor i påföljdsbestämningen ofta ifrågasatts. Påföljdsutredningen föreslog också i SOU 2012:34 att begreppet skulle utmönstras som ett relevant kriterium vid valet av påföljd. Förslaget genomfördes inte, och begreppets betydelse tycks snarare öka i praxis. Diskutera i basgruppen vilken roll som ”art” har i påföljdssystemet, genom att besvara till exempel följande frågor:

(a) Försök definiera begreppet ”art”. Vad innebär det egentligen att ett brott är ett ”artbrott”?

(b) Vad skulle det innebära att avskaffa begreppet ”art”? Undersök var begreppet förekommer och försök att identifiera konsekvenserna för påföljdssystemet av en förändring.

SEMINARIUM 16

PÅFÖLJDER III

(NJA 2022 s. 1071)

1. När Jordan i december förra året vikarierade på ett dataföretag låste han dagen före juledigheten in en av kollegorna, Cleo, i kopieringsrummet. Hans tanke var att han skulle ringa Cleos partner och begära att få 100 000 kr för att släppa ut Cleo. Om partnern inte ville betala skulle Jordan lägga till att nu var arbetsplatsen tom på folk, så Cleo skulle inte hittas förrän efter helgerna.

Vad Jordan inte visste var att en annan kollega, Ziggy, hade fått löfte av Cleo att få skjuts från jobbet till den ort där de båda skulle fira jul. De hade redan dagen innan lagt sin packning i Cleos bil. När Cleo inte fanns i vare sig sitt rum eller bilen började Ziggy leta efter henne i de tomma kontorslokalerna. Ziggy hörde då Cleos skrik från kopieringsrummet och kunde släppa ut Cleo. När Jordan såg de båda gå till parkeringsplatsen insåg han att det inte var någon mening med att ringa Cleos partner, så det gjorde han aldrig.

Gärningen bedömdes som *människorov*, som dock med hänsyn till omständigheterna ansågs som mindre grovt brott (4 kap. 1 § BrB).

Efter att ha hört Jordans berättelse beslöt rätten att inhämta ett rättspsykiatriskt utlåtande för att utröna frågor om allvarlig psykisk störning. Fyra veckor senare inkom ett sådant utlåtande från den rättspsykiatriska undersökningsavdelningen där han varit intagen. Av utlåtandet framgår bl.a. att Jordan använder mycket måttliga mängder alkohol och att han inte brukar några andra droger, men att han medicinerar mot depressioner. Han är ensamstående och levnadsförhållandena kan beskrivas som ordnade. Jordan har vidare vid två tidigare tillfällen erhållit åtalsunderlåtelse för förmögenhetsbrott.

Bestäm påföljd för Jordan med beaktande av de olika alternativ som utlåtandet kan ge upphov till avseende frågan om Jordan har lidit av en allvarlig psykisk störning vid gärningstillfället och domstillfället, vid gärningstillfället men inte vid domstillfället, eller enbart vid domstillfället.

2. Vikram har gjort sig skyldig till *rån* (8 kap. 5 § första stycket BrB). Vikram har, enligt gärningsbeskrivningen, den 1 april i den lokala närbutiken stulit cigaretter och kontanter genom att hota butiksbiträdet Hanna. Hotet har bestått i att han skrikit att han ska skjuta henne och pekat mot henne med ett pistolliknande föremål.

Dagen efter har Vikram väntat på Hanna utanför butiken där han med hot om våld sagt att hon inte ska anmäla rånet eftersom han då kommer att få reda på det, vilket utgör brottet *övergrepp i rättsak* (17 kap. 10 § första stycket BrB).

Vikram fyllde 17 år den 1 juli i år. Han går på gymnasiet och vill bli jurist eller möjligen grundskolelärare för årskurs 4–6. Att han siktar in sig på den åldersgruppen

beror mycket på att han själv hade det struligt i den åldern. När han var 12 år dömdes hans pappa till ett långvarigt fängelsestraff för flera grova brott.

Av yttrandet från socialtjänsten framgår att det inte är aktuellt med någon ansökan om vård med stöd av LVU. Samarbetet med Vikrams mamma fungerade bra när socialtjänsten hade kontakt med familjen med anledning av Vikrams beteende under grundskoleåren. Under den tiden hade han flertalet gånger ertappats med att fungera som kurir inom ett narkotikanätverk. Sedan Vikram fått hjälp att ta sig ur narkotikanätverket har socialtjänsten inte behövt ha någon kontakt med familjen. De brott som Vikram nu är misstänkt för har han inte kunnat förklara på annat sätt än att han kände sig helt knäckt efter att han besökt sin pappa i fängelset. Under dessa delar av socialtjänstens samtal med Vikram har han brustit i gråt och förbannat sig själv för att han är som sin pappa och inte duger till annat än brottslighet. Familjen har visat sig välvilligt inställda till att ha kontakt med socialtjänsten.

(a) Bestäm påföljd för Vikram.

(b) Hur skulle påföljdsbestämningen ha påverkats om Vikram hade varit 18 år gammal när brotten begicks?

3. Fredrik har begått grov förskingring (10 kap. 3 § BrB) från sin uppdragsgivare genom att sälja två mycket exklusiva antika bilar som han anförtrots att ta hand om av en veteranbilsklubb. Straffvärdet för respektive grovt förskingringsbrott bedömdes med hänsyn till värdet av bilarna ligga på drygt 1 års fängelse. Under rättegången framkom att Fredrik vid båda tillfällena, efter att ha sålt bilarna, hade kontaktat köparna och erbjudit dem att han skulle köpa tillbaka dem. I ett fall gick köparen med detta, varefter bilen återlämnades till klubben. Fredrik är 70 år gammal och har lungcancer.

(a) Gör en straffvärdebedömning.

(b) Antag sedan att det föreligger så starka billighetsskäl att domstolen vid straffmätningen hamnar på fängelse i cirka 10 månader för den samlade brottsligheten. Bör Fredrik i så fall dömas till fängelse?

(c) Hade det blivit någon skillnad om Fredrik endast hade begått ett förskingringsbrott och att detta haft ett straffvärde på ca 14 månader, men att billighetsskäl i det fallet varit något mindre framträdande, värda 1–2 månaders ”rabatt” vid straffmätningen?

(d) Diskutera varför det är nödvändigt att ta hänsyn till s.k. billighetsskäl? Passar de in i påföljdssystemet? Vilken roll har de?

SEMINARIUM 17

PÅFÖLJDEN IV

(NJA 2008 s. 359 och NJA 2021 s. 740)

1. Adam och Ralph började prata när de råkade hamna bredvid varandra på tåget från Stockholm. Adam berättade att han var less på sin präktiga tillvaro. Han har fast jobb på en bank, har haft tur med sina bostadsbyten så att hans nuvarande lilla villa nästan är betald och har låga utgifter så att han kan spara mycket. Den enda spänningen i Adams liv är den sportbil som han ibland kör lite för fort med. Detta resulterade i slutet av 2020 i en åtalsunderlåtelse för ett lindrigare brott mot TraF och i slutet av året i ett strafföreläggande för vårdslöshet i trafik. Adam betalade in beloppet samma dag som han fick beslutet från åklagaren. Ralph inledde sin berättelse med att han var villkorligt frigiven sedan ett år tillbaka och hade ett halvår kvar på denna villkorliga frigivning. Brottet denna gång var *grov misshandel*. Under detta århundrade har Ralph dömts för *stöld* tre gånger. Första gången blev det villkorlig dom och andra gången skyddstillsyn. Sedan hade det blivit skyddstillsyn en gång till för andra stölder.

När de stigit av i Uppsala gick de gemensamt till Kåbo. De promenerade runt tills de hittade en tvåvåningsvilla som ser dyr ut och där ingen verkar vara hemma. De går runt till baksidan där de kan stå i skydd av den stora häcken och krossar glasrutan i altandörren varpå Ralph går in. Adam ångrar sig och vågar inte gå in så han stannar utanför och håller vakt. Väl inne i bostaden börjar larmet tjuta och Ralph hugger tag i en stor kristallvas och springer sedan ut igen. Adam och Ralph springer tillsammans därifrån och in i stadsskogen där de låter adrenalinet klinga av och sedan skiljs åt. Ralph får ta med sig kristallvasen som inte passade Adams stil. Eftersom det fanns övervakningskameror vid bostaden kan inbrottet klaras upp och båda döms senare till *ansvar för inbrottsstöld*, (8 kap. 4 a § BrB). Bestäm påföljd för Adam och Ralph.

2. Utgå från de givna förutsättningarna i uppgift 1. Lägg dessutom till att utöver det som tidigare var känt framkom att Adam hade begått stöld av stort antal kaffeförpackningar från sin arbetsplats (överstigande värdegränsen för ringa brott). När stölden upptäcktes betalade Adam vad det kostade att köpa in nya kaffeförpackningar.

Hur påverkas påföljden för kaffestölden om denna avhandlas i en huvudförhandling som äger rum i tiden efter att dom har meddelats för inbrottsstölden?

- (a) stölden begicks två veckor efter det att inbrottsstölden begåtts, men före domen om inbrottsstöld?
- (b) stölden begicks två veckor efter det att domen meddelats i målet om inbrottsstöld?

3. Allan, 34 år, satt på konditoriets uteservering och njöt av en cappuccino i vårsolen. Han hade hängt av sig sin kavaj på stolen, för att inte spilla kaffe på den. I jackfickan låg hans plånbok, som innehöll körkort, kontokort, 5 000 kr i kontanter och några frimärken. Plötsligt skrek en bordsgranne till Allan att en annan gäst, 28-årig Ture, hade handen i Allans kavajficka. Allan tittade ned och upptäckte att Ture hade smugit in sin hand i innerfickan på kavajen och var på väg att fiska upp Allans 46 plånbok. Ture åtalades och dömdes senare för *försök till grov stöld* (8 kap. 4 och 12 §§ samt 23 kap. 1 § BrB).

- (a) Bestäm påföljd för Ture. Utgå från att han tidigare inte är straffad, att han är arbetslös samt att han saknar egen bostad men oftast övernattar hemma hos sin bror som är alkoholiserad. Det finns inget i utredningen som tyder på att Ture själv har några alkoholproblem.
- (b) Skulle bedömningen påverkas om det visar sig att Allan inte haft några pengar i plånboken? Fundera också över hur 29 kap. 1 § BrB "fungerar" i relation till osjälvständiga brott, som t.ex. försök och medverkan. Några svårigheter?